

ภาคีสันนิบาต
ปฏิรูป ชุมชนเข้มแข็ง

จัดการขยะโดยชุมชน ก้าวพื้นพิษภย

ศูนย์พัฒนาชุมชน
สุภาพงษ์สงขลา

สานใจ สานพลัง

ภาคีสันนิบาตปฏิรูปสุภาพงษ์สงขลาเข้มแข็ง

ครั้งที่ 4

ภาคีสันนับสนุน

ปฏิรูป ชุมชนเข้มแข็ง

จัดการขยะโดยชุมชน ก้าวพ้นพิษภัย

สำนักงานคณะกรรมการ
สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

सानใจ สานพลัง
ภาคีสันนสนับสนุนปฏิรูปสุขภาวะชุมชนเข้มแข็ง
ครั้งที่ 4

จัดการขยะโดยชุมชน ก้าวพ้นพิษภัย

สานใจ สานพลัง ภาควิชาสุขภาพประยุกต์สู่สาธารณะชุมชนเข้มแข็ง ครั้งที่ 4

บรรณาธิการที่ปรึกษา	อำพล จินดาวัฒนะ วณีย์ ปิ่นประทีป คณะทำงานเตรียมการสานพลังขับเคลื่อน การปฏิรูปสุขภาวะชุมชนเข้มแข็ง
บรรณาธิการอำนวยการ	วีระศักดิ์ พุทธาศรี
บรรณาธิการ	เตชิต ชาวบางพรหม
กองบรรณาธิการ	ณัฐกา สงวนวงษ์ พรทิพย์ เชื้องาม สุวิชา ทวีสุข
พิมพ์โดย	สำนักสนับสนุนยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง (สยส.) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ชั้น 3 อาคารสุขภาพแห่งชาติ ถนนติวานนท์ 14 ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โทรศัพท์ 0-2832-9013
พิมพ์ครั้งที่แรก	ธันวาคม พ.ศ. 2561
จำนวนพิมพ์	2,000 เล่ม
พิมพ์ที่	บริษัท ปียอนด์ พับลิชชิง จำกัด

คำนำ

ตามข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษ ขยะมูลฝอยเกิดขึ้นวันละประมาณ 74,073 ตัน ยึดตามตัวเลขนี้รวมทั้งปีกลายเป็นขยะมูลฝอยสะสมมากถึงกว่า 27.4 ล้านตัน คือ สถานการณ์ของประเทศไทยในปี 2559

หากนำตัวเลขนี้มาจำแนกแยกย่อยรายจังหวัด เฉพาะกรุงเทพมหานคร สร้างขยะมูลฝอยปีละกว่า 4 ล้านตัน ส่วนที่เหลือเป็นของจังหวัดอื่นๆ รวมกันกว่า 22.8 ล้านตัน แต่การกำจัดขยะมูลฝอยเหล่านี้ กลับทำได้เพียงประมาณ 20 ล้านตันเท่านั้น นั่นหมายความว่า เหลืออีกเกือบ 10 ล้านตัน กลายเป็นขยะมูลฝอยตกค้างอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ จนกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่ยังไม่พบทางแก้ไขในหลายชุมชน

ประเทศไทยตั้งเป้าหมาย “ปลอดขยะ” ถ้าแต่ละชุมชนสามารถนำแนวคิดและนวัตกรรมมาปรับใช้ได้จริงเช่นเปลี่ยนขยะเป็นพลังงาน เปลี่ยนขยะเป็นเศรษฐกิจ ขยะก็จะไม่เหลือ เพราะในธรรมชาติไม่มีขยะ แต่การพัฒนาแบบแยกส่วนทำให้เกิดขยะขึ้น

หากตั้งเป้าหมายแก้ปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างในประเทศไทยให้สำเร็จ เป็นรูปธรรมจำเป็นต้องอาศัยทิศทางสำคัญ 3 ด้าน อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง ประกอบด้วย

1. **มีความมุ่งมั่นร่วมกัน (Purpose)** ความมุ่งมั่นทุ่มเทร่วมกัน จะก่อให้เกิดพลังมหาศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมุ่งมั่นร่วมกันในเรื่องของบ้านเมือง การพัฒนาบ้านเมือง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสมดุล ไม่ว่าจะ ระหว่างคนกับคน หรือ คนกับสิ่งแวดล้อม เป็นเป้าหมายในอุดมคติที่เราจะต้องไปให้ถึง ตัวอย่างของการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล หากตั้งเป้าหมายร่วมกันได้แล้วก็หาหลักการไปต่อ เพื่อที่จะทำให้เป้าหมายบรรลุผล

2. **พัฒนาฐานราก (Physical)** การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง คือการวางรากฐานของการพัฒนาทั้งระบบ การพัฒนาอะไรโดยไม่ทำให้ฐานแข็งแรงมั่นคง สิ่งเหล่านั้นก็จะพังลงม่าง่าย

“การสร้างพระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน สร้างจากยอดไม่ได้
แล้วที่ทำกันอยู่หือคือการสร้างพระเจดีย์จากยอด
เศรษฐกิจก็จะเอายังงั้น การศึกษาก็จะเอายังงั้น
การเมืองก็จะเอายังงั้น อะไร อะไรก็จะเอายังงั้น
มันก็พังลงพระไม่มีฐานรองรับ”

ฐานของประเทศคือ “ชุมชนท้องถิ่น” ในประเทศไทยเรามีหมู่บ้านอยู่ประมาณ 80,000 หมู่บ้าน และมีตำบลอยู่ประมาณ 8,000 ตำบล ถ้าทั้งหมดนี้แข็งแรงทุกด้าน ทั้ง 8 ด้าน คือ เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สุขภาพ การศึกษา ประชาธิปไตย ชุมชนสามารถช่วยกันจัดการชุมชน พัฒนาอย่างบูรณาการ เชื่อมโยงกันทั้ง 8 เรื่องที่ว่าเข้าด้วยกันผลลัพธ์แต่ละเรื่องก็สามารถไปได้ตามเป้าหมายได้ทั้งสิ้น

3. **สานความร่วมมือ (Participation)** เน้นการสื่อสารสร้างความเข้าใจ สร้างปัญญาและปฏิบัติตาม นำเสนอตัวอย่างดี ๆ มีอยู่มาก เมื่อคนได้ฟังเรื่องดี ๆ ก็จะมีความสุขและเกิดพลังบวกในการทำความดี “คนเรามีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีในหัวใจทุกคน”

อย่างเช่น 5 ชุมชนตัวอย่างแก้ปัญหาขยะมูลฝอยนับจากนี้ ใครที่ได้ฟัง ก็จะมีความสุข และแรงบันดาลใจ

ขอขอบพระคุณองค์กรร่วมจัดเวทีสานใจพอร้มครั้งที่ 4 โดยเฉพาะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส รองศาสตราจารย์วิลาสณี พิพิธกุล ผู้อำนวยการ สถานีฯ ได้ให้ความอนุเคราะห์เป็นเจ้าภาพร่วมจัด ทั้งสถานที่และการสื่อสาร เพื่อสาธารณณะที่จะช่วยขยายผลต่อยอดความดีให้ดังงาม ผลิดอกออกผล ทำให้สังคมเชื่อมั่นในความดี

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.ประเวศ วะสี

สารบัญ

หน้า

คำนำ.....	๗
ทิศทางสื่อสารระหนกกับการสนับสนุนการปฏิรูปชุมชนเข้มแข็ง.....	1
ภาคีสสนับสนุนปฏิรูปชุมชนเข้มแข็ง.....	3
ธรรมนูญสุขภาพ ขับเคลื่อนแก้ปัญหายะโดยชุมชน	7
บางมะขามโอดสพสิทพื้ในสมุข ขับเคลื่อนแก้ปัญหายะโดยชุมชน	13
ปลุกชุมชนเมืองต้นตัว ขับเคลื่อนแก้ปัญหายะโดยชุมชน	21
ชาลิ่งวิทยา	26
ทิศทางการขับเคลื่อน "ยุทธศาสตร์ชุมชนเข้มแข็ง"	31

ทิศทางสื่อสารระหับการสนับสนุน การปฏิรูปชุมชนเข้มแข็ง

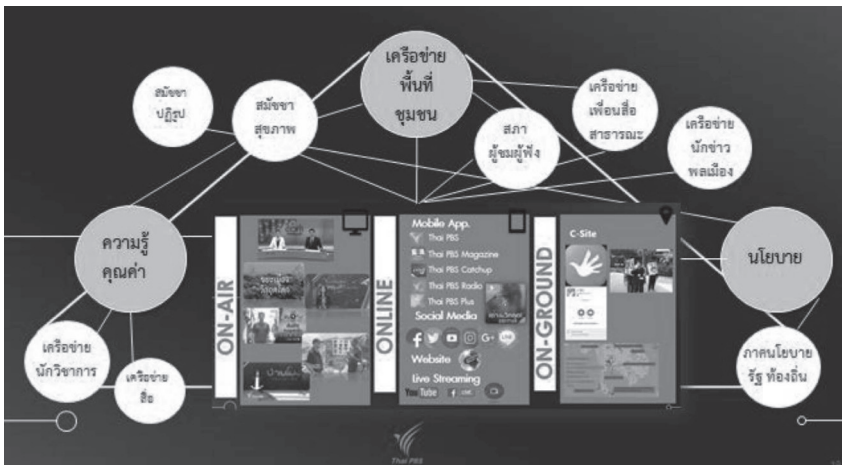

รองศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล
ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ขอบคุณเครือข่ายที่ให้ไทยพีบีเอสได้มีส่วนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนการปฏิรูปชุมชนเข้มแข็งและนำเสนองาน ทิศทางการทำงานของสถานีไทยพีบีเอส ในฐานะสื่อสาธารณะที่เดินทางมากกว่า 10 ปี มีความมุ่งมั่นเป็นสถาบันสื่อสาธารณะที่สร้างสังคมคุณภาพและคุณธรรม มุ่งเน้นการนำเสนอที่หลากหลาย ปราศจากอคติทางการเมืองและผลประโยชน์เชิงพาณิชย์เน้นประโยชน์สาธารณะ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างแท้จริง มีการขับเคลื่อนงานกับภาคีทุกภาคส่วน

ในงานที่สนับสนุนเรื่อง “การจัดการขยะ” ได้เข้าไปสอดแทรกในการนำเสนอรายการของทางสถานีนั้น มีการทำในหลายรูปแบบ ทั้งข่าว-สถานการณ์ปัญหาการจัดการขยะ มีรายการ-ที่เปิดมุมมองใหม่สร้างความตระหนักรู้ ในจัดการขยะด้วยตนเอง เน้นสร้างความตระหนักกับบุคคล ว่าตนเองสามารถลุกขึ้นมาทำสิ่งต่างๆได้ สร้างแรงบันดาลใจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น กิจกรรมสะเทือนไทย นำเสนอเรื่องของคนเล็กๆ ที่ทำสิ่งที่ส่งผลสะเทือน มีรายการขยะวิทยา นำเสนอเรื่องขยะแบบสนุก มีการแทรกเรื่องการจัดการขยะในรายการของคนทุกกลุ่มวัย รายการภาคพลเมือง - คือเน้นชุมชนจัดการตนเอง ปฏิบัติการของชุมชนเข้มแข็งมีการปักหมุดชุมชนที่ทำเรื่องการจัดการขยะ และมีสื่อออนไลน์- Thai PBS Play ที่จุดประกาย เติมความรู้ สร้างแรงบันดาลใจ ลดขยะด้วยตนเองเป็นการขับเคลื่อนงานทั้งออนแอร์ ออนไลน์ ออนกราวนด์

ภารกิจจออนกราวน์ เป็นโครงการที่ลงไปผลักดันขับเคลื่อนในพื้นที่คือโครงการสมุยสะอาด “18 เดือน กับภารกิจ”: รวมพลังแก้ไขปัญหาขยะเกาะสมุย ที่มีกระบวนการทำงานให้น้ำหนักความสำคัญกับคนสมุยเองเป็นหลัก โดยสถานีช่วยออกแบบกระบวนการให้ความรู้เรื่องคลิปวิดีโอต่างๆ ที่เริ่มจากการจัดการจัดการขยะเปียกในชุมชน จนท้องถิ่นเทศบาลเข้ามาร่วมทำเป็นโมเดลที่ดีในการจัดการขยะที่ลดความขัดแย้ง สร้างพลังบวก มีปราชญ์พื้นที่ ผู้นำทางจิตวิญญาณมาช่วย และยังมีโครงการชุมชนปลอดขยะเพื่อความยั่งยืนร่วมมือกับ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม จัดประกวด “ชุมชนจัดการขยะดีเด่น” ที่ออกแบบรูปแบบรายการให้สนุก เป็น Reality Program

ภาคีสหับสนุหปฎิรปสุภวะบุษนหะมัยัง

โดย **นพ.พลเดช ปิ่นประทีป**
เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)

สช. เป็นหน่วยงานภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะโดยสังคม ขับเคลื่อนโดยภาคชุมชนพลเมืองเป็นสำคัญ ทำงานต่อเนื่องมา 10 ปี ทำบูรณาการเชื่อมโยงการทำงานกับภาครัฐ งานที่พบว่าบูรณาการได้คืองานชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง และบูรณาการทั้งกระทรวงเกษตร กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษา และกระทรวงอื่นๆ ร่วมด้วย

ความร่วมมือขององค์กรระดับชาติค่อนข้างมีความเข้มแข็งเข้มข้น
แข็งแรงแรงขึ้น ทั้งกระทรวงมหาดไทย พอช. สสส. กระทรวงสาธารณสุข ฯลฯ
จึงมีความพยายามยกร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยชุมชนเข้มแข็งมอบให้
สช. สภาพัฒน์ฯ พอช. รับผิดชอบ ปัจจุบันมีสภาพพัฒนาตำบลที่ทำหน้าที่
อีกแบบ เป็นอีกเครื่องมือที่ต่างกัน ที่นำมาสนับสนุนงานชุมชนเข้มแข็ง

ตามมติสมัชชาว่าด้วยสุขภาพพระสงฆ์ มีกระแสการตอบรับที่ดี
มีแผนงานที่ต้องอบรมพระ มีการทำเรื่องบัตรพระภิกษุ มีทำเรื่องวัด
และ รพสต. ส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ ชุมชนคุณธรรม บ้านวัด โรงเรียน
มีการขับเคลื่อนเต็มที่ เช่น สุขุทัยวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน จะทำวัดปลอดภัย
และมีคนสนใจทำธรรมนุญสุขภาพเกษตรกร

18 ก.ย. มีมติ ครม.เห็นชอบโครงการ งบกลางปี 2560 มอบให้ สช.
ทำโครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนสร้างตำบลน่าอยู่สร้างสุขภาพทั่วประเทศ
ในเนื้องานทำงานหลายอย่างเรื่องชุมชนเข้มแข็ง 1200 ตำบล เพื่อให้เป็น
เป้าหมายร่วมของชุมชน สร้างภูมิคุ้มกันชุมชน รับมือกับการเปลี่ยนแปลงไป
ข้างหน้า

ที่มององค์กรระดับชาติพยายามจะขับเคลื่อนระดับบนให้ดีที่สุด
โดยขอให้ทางพื้นที่เต็มที่ในการพัฒนาโมเดลการจัดการขยะในชุมชน

“เรื่องขยะแบบนี้ ชัดเจนว่าข้างบนแก้ยาก ข้างล่างแก้ได้
อันहींไม่ได้ปฏิเสธข้างบนที่ต้องจัดการเรื่องใหญ่ๆ
แต่เรื่องอะไรที่ใกล้ตัวชาวบ้าน
ดูเหมือนว่าถ้าชาวบ้านจัดการกันเอง
มันทำได้จริงๆ แล้ว และนี่เป็นรูปธรรม”

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ
คณะกรรมการปฏิรูปประเทศและอดีตเลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

“ ผมฟังแล้วประทับใจมาก
ถ้าได้ออกโทรทัศน์ให้คนดูทั่วประเทศ
คนจะมีความสุข และเกิดแรงบันดาลใจ ”

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.ประเวศ วะสี

ธรรมนูญสุขภาพ ขับเคลื่อนแก้ปัญหาขยะโดยชุมชน

ชุมชน ต.หนองพลวง อ.จักราช จ.นครราชสีมา

“ ธรรมนูญปลอดเหล้า ยังทำสำเร็จมาแล้ว
ขยะก็ต้องจัดการได้เช่นกัน ”

“ขยะนับเป็นปัญหาหนักหนาของชุมชนตำบลหนองพลวง อ.จักราช จ.นครราชสีมา เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการจัดการขยะ หรือหากมีความรู้ก็ไม่ตระหนักถึงความสำคัญ แต่นั่นเป็นเพียงอดีต” คุณสุนทร โสภณอัมพรเสนีย์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองพลวง กล่าวเริ่มต้นไว้อย่างน่าสนใจ

คุณสุนทร ขยายความว่า เมื่อชาวบ้านชุมชนตำบลหนองพลวง เห็นฟ้องตอกันว่า สถานการณ์ขยะภายในชุมชนของพวกเขากำลังประสบภาวะวิกฤตด้านการจัดการ ก็เกิดการตั้งวงพูดคุยกันอย่างจริงจัง

“งานบุญปลอดเหล้า ยังทำสำเร็จมาแล้ว ขยะก็ต้องจัดการได้เช่นกัน” คือ ข้อสรุปร่วมกันของการพูดคุยในวันนั้น ที่วันนี้ คุณสุนทร ยังจำได้ดี

การจัดการขยะของชุมชนตำบลหนองพลวงไม่เพียงแต่สร้างความร่วมมือของชุมชนเท่านั้น ยังทำงานเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาของพื้นที่อย่าง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ให้เข้ามาช่วยสนับสนุนองค์ความรู้ในการสร้างระบบจัดการขยะภายในชุมชน ด้วยการส่งเสริมให้ชุมชนลด คัดแยก และนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์

การทำงานของชุมชนโดยมีสถาบันการศึกษาประจำท้องถิ่น เข้ามาหนุนเสริมเติมกำลัง ส่งผลการสร้างระบบจัดการขยะของชุมชนของตำบลหนองพลวง ได้รับการออกแบบและคิดอย่างมียุทธศาสตร์เป็นขั้นเป็นตอน

หากจะแบ่งแยกย่อยออกมาเป็นองค์ความรู้ไว้ส่งต่อเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น คุณสุนทรได้จำแนกเส้นทางผ่านวิกฤตปริมาณขยะล้นชุมชนของชุมชนตำบลหนองพลวงไว้เป็น 4 ช่วง

ช่วงที่ 1 คือ “การปลุกกระแส” จูงใจให้คนในชุมชนเข้ามาช่วยกันแก้ปัญหาด้วยการใช้โครงการรณรงค์ระดับชาติเป็นต้นแบบ คือ “ทำดีเพื่อพ่อ” และการเป็นส่วนหนึ่งของการลดปริมาณขยะภายในชุมชน ก็ถือเป็น การทำความดีรูปแบบหนึ่ง จากนั้นได้สร้างสัญลักษณ์ให้ชาวบ้านจดจำง่าย ด้วยการนำเรื่องราวของพระมหาชนกมาใช้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ทุกเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยหัวใจสำคัญของการหยิบยกเรื่องราวของพระมหาชนก มาเป็นส่วนหนึ่ง คือ การสื่อสารให้ชาวบ้านเห็นว่า ความเพียรพยายามและการลงมือทำอย่างตั้งใจจะทำให้เกิดความสำเร็จ “การแก้ปัญหาขยะของชุมชน” ก็เช่นนั้น

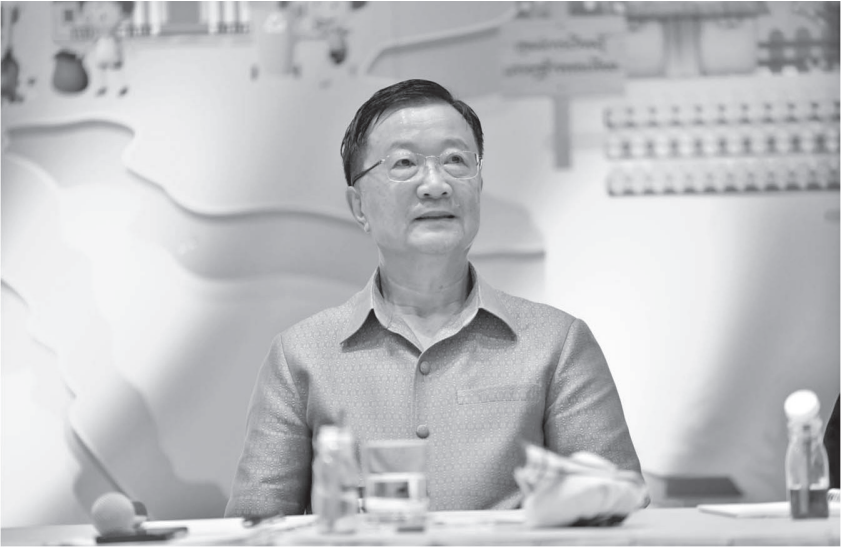
ช่วงที่ 2 คือ “การกำหนดกติกา” กระบวนการนี้ถือเป็นกระบวนการมีส่วนร่วม ชาวบ้านจะภาคภูมิใจและยอมรับ เมื่อแนวทางแก้ปัญหาเกิดขึ้นจากความคิดอ่านของพวกเขา ไม่ใช่การถูกสั่งให้ทำ โดยเฉพาะเมื่อต้องกำหนดเป็นกฎระเบียบ และบังคับใช้ การคิดอย่างเป็นระบบโดยมีสถาบันการศึกษาเป็นพี่เลี้ยง เป็นที่มาการเกิดขึ้นของ “ธรรมนูญสุขภาพ” เนื้อหาของธรรมนูญชุมชนฉบับนี้ที่สร้างขึ้นโดยการระดมความคิดจากคนในชุมชน จนถึงการประชุมภาคีใช้ด้วยตัวเอง กลายเป็นกฎและระเบียบในการจัดการขยะร่วมกันของชาวบ้านชุมชนหนองพลวง ที่ทุกคนต่างยอมรับและปฏิบัติตาม

ช่วงที่ 3 คือ “การกำหนดมาตรฐาน” เมื่อการพัฒนาขับเคลื่อนมาถึงจุดหนึ่ง จำเป็นต้องมีจุดหมายที่ชัดเจน การจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพก็เช่นกัน หากไม่มีตัวอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ก็อาจทำให้ชาวบ้านที่มีส่วนร่วมอยู่ในตัว ไม่เห็นเส้นชัยที่จะต้องไปให้ถึง เป็นที่มาของโครงการเยี่ยมเสริมพลัง มีคณะกรรมการตรวจเยี่ยมหมู่บ้าน และจัดประกวดหมู่บ้านดีเด่น ด้านการจัดการขยะ นอกจากจะมีรางวัลเป็นโล่เกียรติยศ และของใช้เล็กน้อยจากขยะรีไซเคิลสร้างความภาคภูมิใจ ให้กับชาวบ้านที่ได้รับ หมู่บ้าน และหลักปฏิบัติของคนในหมู่บ้านนั้น ยังกลายเป็นบรรทัดฐานต้นแบบ ให้กับหมู่บ้านอื่นๆ ในการวางแผนทางพัฒนาตามให้ผลลัพธ์แบบเดียวกัน

ช่วงที่ 4 “การพัฒนาต่อยอด” ถือเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านการจัดการขยะโดยชุมชนให้กับชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาต่อยอดของความรู้และหลักปฏิบัติที่ยึดถือกันอยู่ โดยวิธีการคือการจัดศึกษาดูงานระหว่างหมู่บ้านโดยเฉพาะเมื่อหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่งมีแนวคิดใหม่เกิดขึ้น

การเดินหน้าจัดการขยะโดยชุมชนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ส่งผลให้ปัจจุบันทั้ง 16 หมู่บ้านในตำบลชุมชนหนองพลวงกลายเป็นชุมชนปราศจากขยะ ที่สำคัญทุกบ้านไม่ต้องมีถังขยะ ทั้งหมดเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นรูปธรรมและความสำคัญของ “เครือข่ายเข้มแข็ง คนในชุมชนสุขภาพดีมีความสุข” นำไปสู่เป้าหมายที่ว่าประชาชนสามารถดูแลตัวเองได้ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองพลวงเล่าถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตัวเองอย่างภาคภูมิใจ

“เยี่ยมเสริมพลัง ผมชอบคำนี้มาก ไปเยี่ยมทำให้พลังมันลุกโชนขึ้นมา เป็นปฏิบัติการ ผมนึกถึงภาพคนได้วันที่ทำเรื่องขยะของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ที่กัมลงเก็บขยะขึ้นเดียว เขาอธิบายว่ากำลังทำงานกู้โลกเป็นงานยิ่งใหญ่มาก เป็นความภาคภูมิใจ”

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ
คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคม

“ผมเรียกมันเป็นเรื่องธรรมดา
คือเป็นเรื่องของความถูกต้อง
ผมคิดว่าคนไทยช่วยกันเดคือธรรมดา
แห่งชุมชนเข้มแข็งสูงประเทศไทยแล้ว
ไม่มีใครสามารถหุ้หนกสับได้แล้ว
เพราะว่าได้รวมกันโดยไม่ต้องมีกฎหมาย
ไม่ต้องมีอะไรก็รวมตัวกัน กลายเป็นวัฒนธรรมแล้ว
เป็นคุณค่าที่ร่วมกันทำ”

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.ประเวศ วะสี

บางมะขามโมเดลสพศักพื้นสมุข ยบเคื่อหนแกักปญหอยะโดยชุมชน

ชุมชนบ้านบางมะขาม

ต.อ่างทอง อ.เกาะสมุข จ.สุราษฎร์ธานี

“การจัดการยะโดยชุมชนโดยไม่มุ่งหวัง
ให้เป็นการจัดการของเทศบาลเพียงฝ่ายเดียว”

“สภาพพื้นที่เป็นเกาะ เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศ แต่กลับได้รับยกย่องเป็นชุมชนตัวอย่างจัดการยะโดยชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ” พรทิพย์ จันทรผ่อง รองปลัดเทศบาลนครเกาะสมุข จ.สุราษฎร์ธานี ในฐานะตัวแทนนายกเทศมนตรีนครเกาะสมุขกำลังพูดถึงเรื่องราวบนเกาะสมุข ที่ครั้งหนึ่งเคยเผชิญกับปัญหาขยละันเกาะอย่างไม่มีทางออก

เธอล้ำย้อนให้เห็นสภาพปัญหาขยะบนเกาะท่องเที่ยวอดนิคมแห่งนี้ว่าในปี 2539 เกาะสมุยได้รับงบประมาณจากกรมโยธาธิการและผังเมืองก่อสร้างโรงงานเตาเผาขยะ ขณะนั้นปริมาณขยะมีไม่ถึง 40 ตัน กระทั่งปี 2551 ปริมาณขยะเพิ่มเป็น 150 ตัน

แต่เมื่อมีการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง ทำให้ปริมาณขยะในปี 2561 เพิ่มจากปี 2551 มาเพียง 10 ตันเท่านั้น จากที่เทศบาลนครเกาะสมุยเคยประเมินว่าจะถึงเพิ่ม 4 เท่า หรือ 480 ตัน รอบ10ปีนี้ จนกลายเป็นความกังวลไปทั่วเกาะสมุย

รองปลัดหญิงจากเกาะสมุยเล่าต่อว่า หลังปัญหาขยะกลายเป็นความตระหนักก็สร้างความตระหนักให้กับคนทุกภาคส่วนบนเกาะสมุย การแก้ปัญหาเรื่องนี้ได้ทดลองเริ่มต้น “นำร่องจากโรงแรม” ต้นทางของขยะส่วนใหญ่ ช่วงเริ่มแรกมีโรงแรมให้ความร่วมมือ 20 แห่ง นำขยะเปียกมาทำน้ำหมักชีวภาพ และปุ๋ย เพื่อนำไปใช้ในแปลงผักปลอดสารพิษ และผักเหล่านี้ก็จะหมุนเวียนย้อนกลับมาเป็นวัตถุดิบของอาหารในโรงแรม เมื่อโรงแรมเห็นประโยชน์ว่าช่วยลดต้นทุน เพิ่มรายได้ ก็มีโรงแรมเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้นเป็น 126 แห่ง

จากโรงแรมก็ขยายไปสู่โรงเรียนเป็น Low Carbon School ในพื้นที่ทั้งหมด 26 โรงเรียน โดยอาศัยเครือข่ายของโรงแรม 20 โรงแรมแรกเป็นพี่เลี้ยงให้กับโรงเรียน เมื่อประสบความสำเร็จก็ขยายต่อไปยังชุมชน ขณะนั้นเกาะสมุยมีชุมชน 39 ชุมชน จากพื้นที่ทั้งหมด 227 ตารางกิโลเมตร ทำให้การจัดการยาก ทางเทศบาลนครสมุยจึงแบ่งเขตชุมชนใหม่ เป็น 118 ชุมชน เพื่อให้การจัดการง่ายขึ้น

นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการเลี้ยงหมู เลี้ยงไส้เดือน ผลิตปุ๋ยน้ำไส้เดือน และมูลไส้เดือนเป็นปุ๋ยแจกจ่ายให้กับเกษตรกร แต่ยังมีบางส่วนที่เป็นขยะเปียก จากครัวเรือน ร้านอาหาร และสถานประกอบการ ซึ่งปัจจุบันมีมูลนิธิรวมพลคนเกาะสมุย และเครือข่ายพลเมืองสมุย เข้ามาช่วยจัดการขยะเปียกร่วมกับทางเทศบาลนครเกาะสมุย อยู่ระหว่างรวบรวมข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจ และทำบันทึกข้อตกลง หรือ MOU ร่วมกันว่าจะไม่ทิ้งขยะเปียก

การจัดการขยะต้นทาง ยังทำให้เกิดวัฏกรรม คือ การนำเอาวัสดุที่ใช้แล้ว อย่างยางรถยนต์และวัสดุอื่นมาประกอบเป็นอุปกรณ์เด็กเล่น ในสนามเด็กเล่นโรงเรียน จากจุดนี้มีโรงเรียนต่าง ๆ ให้ความสนใจ ชุมชนที่ผลิตก็ยินดีจะขยายผล

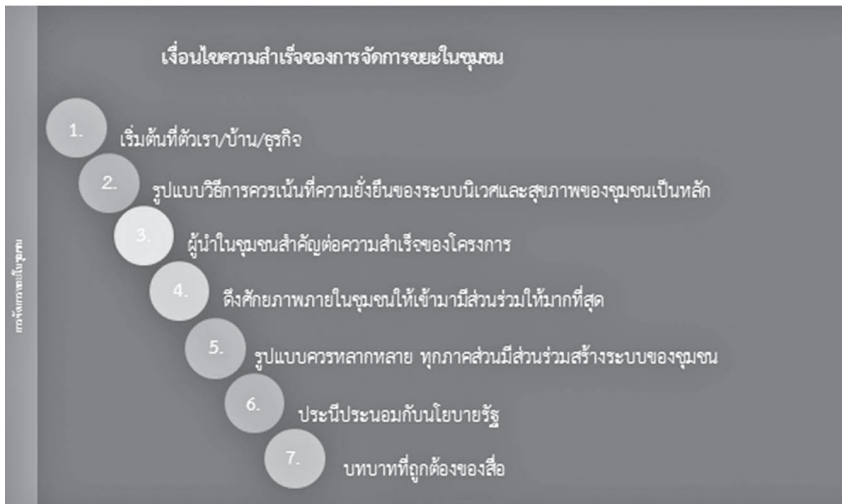

“บางמהยามโหมเดสความร่วมมือ
ระหว่างชุมชนกับเทศบาล
แก้ปัญหาขยะเปียก”

อานนท์ วาทยานนท์
ผู้แทนชุมชนเกาะลมลุ่ย

บางมะขามโมเดล เป็นการร่วมมือกันระหว่างเทศบาลนครเกาะสมุย กับชุมชน จนเกิดโครงการสมุยสะอาดขึ้นอานนท์ วาทยานนท์ ผู้แทนชุมชน เกาะสมุยขยายความเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะเปียก ในพื้นที่เกาะสมุยมากยิ่งขึ้น

โมเดลการบริหารจัดการขยะของชุมชนบางมะขาม ต.อ่างทอง อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี เป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วน มีการรวมกลุ่มกันแก้ปัญหาด้วยการจ้างคนเก็บขยะ และบริหารจัดการขยะเปียกจากโรงแรม และบ้านเรือนแล้วนำไปจัดการที่สถานีขยะโดยเศษอาหารต่าง ๆ ถูกนำมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และเลี้ยงหนอนแมงไจ้ ซึ่งช่วยย่อยขยะได้เร็วกว่าไส้เดือน 5 เท่า จนเกิดเป็นรายได้จากการขายปุ๋ยและหนอนมากถึง 40,000 บาทต่อเดือน ช่วง 1-4 ปีที่ทำโครงการสร้างรายได้มากถึง 7.4 ล้านบาท เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการและยังจัดการขยะเปียกได้ถึง 300 กิโลกรัมต่อวัน

“บางมะขามโมเดส
เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการจัดการขยะโดยชุมชน
โดยไม่มุ่งหวังให้เป็นการจัดการของประเทศมาเพียงฝ่ายเดียว
เพราะหากขยะไปรวมกันแล้วฝังกลบ
ก็จะแก้ปัญหามันไม่เสร็จ แต่เมื่อเปลี่ยนขยะเปียก
กลายเป็นปุ๋ย และอาหารสัตว์ ก็เกิดรายได้
ไม่มีผลเสีย และชุมชนเข้มแข็ง”

อานนท์ วาทยานนท์ ผู้แทนชุมชนเกาะสมุย และ
พรทิพย์ จันทร์ผ่อง รองปลัดเทศบาลนครเกาะสมุย
เห็นพ้องต้องกัน

“องค์การปกครองท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญ
ในการจัดการขยะอันตราย ค้ายักกับเป็นศูนย์กลาง
การจัดการรวม หากจัดตั้งกลไกจัดการอย่างมีระบบ
ร่วมมือกันของหน่วยงานต่าง ๆ จะช่วยเพิ่มความแรง
ของการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายได้เร็วขึ้น”

สุทธิพงษ์ วสุโสภาพล
ผู้ช่วยเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

“ เรามองว่าขยะเป็นปรากฏการณ์อาการป่วย
แต่ถ้ามองอีกแบบด้วยพลังทางบวก
จะเห็นว่านี่คือทรัพยากรสมบัติทั้งนั้น ”

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ

คณะกรรมการปฏิรูปประเทศและอดีตเลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

ปศุภุมชนเมืองต้นตัว ขับเคลื่อนแก้ปัญหายยะโดยชุมชน

ชุมชนระยองสองห้อง เทศบาลนครพิษณุโลก จ.พิษณุโลก

“ปัจจุบันชาวบ้านมีเงินจากการขายขยะ
เก็บขยะ แยกขยะ ชุมชนก็สะอาด”

“การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนของจังหวัดพิษณุโลก ใช้นโยบาย Zero Landfill คือ ทำให้ขยะเหลือน้อยที่สุดก่อนฝังกลบหรือไปสู่เตาเผาขยะ หลักการง่าย ๆ คือรณรงค์คัดแยกตั้งแต่แหล่งกำเนิดระดับชุมชน ครั้วเรือน หรือนำไปรีไซเคิล”

สถานการณ์ขยะในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ปัจจุบันพบว่า ปริมาณขยะทั้งหมด มีการแยกขยะประมาณ 40% ทำปุ๋ยหมักอีก 40% เหลือให้กำจัดเพียง 20% เท่านั้น

การแยกขยะกลับมาใช้ต่อยอดพัฒนาเป็นเฟอร์นิเจอร์ ทำรายได้ให้กับชุมชนเป็นกอบเป็นกำ เกิดเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์และกองทุนสวัสดิการชุมชน ทำให้เทศบาลนครพิษณุโลกเป็นอีกชุมชนที่มีการจัดการปัญหาขยะที่ดีและประสบความสำเร็จ

นพ.สุธี อ้นตระกูล รองนายกเทศมนตรีนครพิษณุโลก เล่าว่า แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยก็คือ การนำขยะรีไซเคิลไปขาย ส่วนขยะชีวภาพนำไปทำเป็นปุ๋ย ทำน้ำหมัก ขยะก็จะลดลงกว่า80%จะเหลือขยะอีกแค่ 20% ที่เทศบาลนครพิษณุโลกต้องจัดการ

“ถ้าเราทำงานมุ่งเน้นที่ชุมชน แต่มองข้ามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไประยะยาวจะไปไม่รอดถ้ากลุ่มใดก็ตามลงไปทำกับชุมชน พอหมดงบคุณก็กลับบ้าน คนที่จะทำต่อเนื่องก็คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”

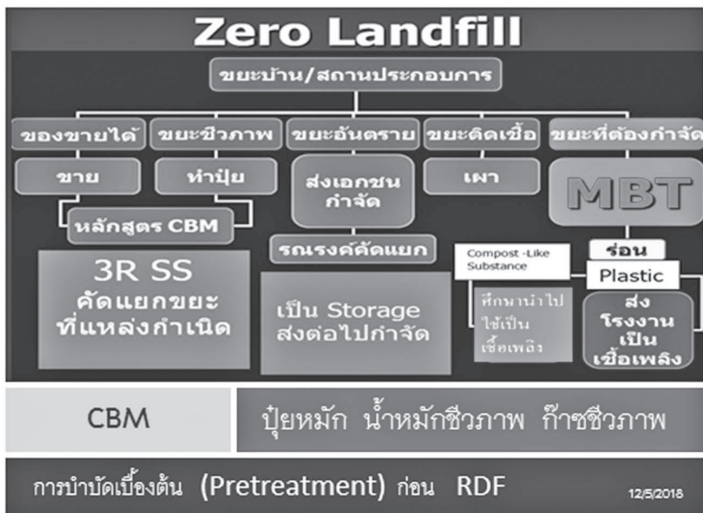
นางชนิดา ศรีสัก พนักงานเทศบาลนครพิษณุโลก กล่าวเสริมถึงการจัดการขยะของเทศบาลนครพิษณุโลกว่า ใช้หลักการทำงานโดยใช้เครื่องมือ CBM ในการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย มีหัวใจสำคัญ คือ เร่งจัดการขยะมูลฝอยสะสมในพื้นที่วิกฤตการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางและแปรรูปขยะเป็นพลังงาน

จัดระเบียบมาตรฐานการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ให้มีความชัดเจน และการสร้างวินัยให้กับคนในพื้นที่สู่เป้าหมายการจัดการที่ยั่งยืน

โดยเทศบาลนครพิษณุโลกดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2558 เริ่มจากชุมชน พระลือพบว่าปริมาณขยะลดลง ภูมิทัศน์ดีขึ้น กระทั่งปี 2560ขยายพื้นที่ดำเนินการเป็น 26 ชุมชน หรือประมาณ 1 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด พบว่าปริมาณขยะของเทศบาลนครพิษณุโลก ลดลงเหลือเพียง 70 ตันต่อวัน โดยหนึ่งในชุมชนที่เป็นต้นแบบมีวิธีจัดการขยะที่ดี คือ ชุมชนสระสองห้อง

“การจัดการขยะของชุมชนสระสองห้อง มุ่งเน้นการเพิ่มมูลค่าของขยะ แทนที่จะเอาไปขายร้านค้า 5 บาท 10 บาท แต่ถ้าชาวบ้านคัดแยก จะขายได้ราคา 30-40 บาท”

ชุมชนสระสองห้อง เป็นชุมชนเมืองที่รวมตัวค่อนข้างยาก ร.อ.สนอง กลิ่นทอง ประธานชุมชนสระสองห้อง นำเสนอปัญหาของชุมชนว่าสภาพปัญหาไม่แตกต่างชุมชนอื่นในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ขยะถูกทิ้งเกลื่อนไปทั่วเทศบาลต้องจัดเก็บวันละ 2 รอบ โดยเฉพาะช่วงที่มีงานบุญประจำปี บางปีอาหารเหลือจำนวนมากเกิดการเน่าเสีย

การจัดการขยะของชุมชนสระสองห้อง มุ่งเน้นการเพิ่มมูลค่าของขยะ แทนที่จะเอาไปขายร้านค้า 5 บาท 10 บาท แต่ถ้าชาวบ้านคัดแยกจะขายได้ ราคา 30-40 บาท จากนั้นก็ประสานกับเทศบาลนครพิษณุโลก เพื่อนำ เทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพิ่มมูลค่าให้กับขยะ เช่นกระดาษขนาด A4 ถ้านำไป ขายตามร้านค้าก็จะได้ราคาก็โลกริมละไม่กี่สตางค์ แต่ทางเทศบาลเข้ามาสอน ให้กลุ่มแม่บ้านนำกระดาษไปทำภาพหลวงพ่พระพุทธรูปจีนราช สร้างรายได้เป็น หลักพันบาท ยางรถยนต์ เอาไปทำโซฟาขาย ชิ้นละ 700 บาท ถังน้ำมันเครื่อง 200 ลิตร ทำโซฟาใส่เบาะราคาชุดละ 8,000 บาท ปัจจุบันชาวบ้านมีเงินจาก การขายขยะ เก็บขยะ แยกขยะ ชุมชนก็สะอาด

“กระบวนการทางศีลธรรม เป็นการคิดถึงคนอื่น
คิดถึงส่วนรวม แล้วมาช่วยกันทำ
การสอนวิชาศีลธรรมไม่ได้ผล เพราะศีลธรรมไม่ใช่วิชา
แต่เป็นระบบชีวิต คือการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุ
ระหว่างคนกับคน และคนกับสิ่งแวดล้อม
ถ้าคนพร้อมจะทำอะไรดี ๆ มันเป็นความงามทางจิตใจ”

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.ประเวศ วะสี

“ชาเส็งวิทยา”
ครั้งหนึ่ง เขาถูกเรียกว่า “คนบ้าขยะ”
“ถ้าเมื่อใดธรรมะเป็นอมตะ ขยะก็เป็นทอง”

ปรีชัช วงษ์พานิชย์ จำกัด

“จริงๆ แล้วโลกใบนี้ไม่มีขยะ
เป็นเพียงทรัพยากรธรรมชาติที่ตายแล้ว
การนำมาทำให้เกิดใหม่ ถ้าใครทำได้
ถือว่าเป็นยอดคน
เพราะคนจำนวนมากทำแต่ของใหม่ ของสวย
ของวิเศษมาหรา แต่มีคนจำนวนน้อย
ทำเรื่องของเหม็น ของเก่า
ทำสกปรกมือขยะอย่างนี้”

จากครอบครัวเล็ก ๆ หาเช้ากินค่ำกับพ่อขายะ เรียกว่าถ้าไม่มีขายะ บนถนนหนทาง หรือตามที่ต่างๆ ก็ไม่มีชีวิต นี่เป็นจุดเริ่มต้นของ บริษัท วงษ์พาณิชย์ จำกัด ดร.สมไทย วงษ์เจริญ ผู้ก่อตั้งและประธานกรรมการ บริษัทฯ เริ่มต้นถ่ายทอดประสบการณ์ โดยเรียกแนวทางการรีไซเคิลขยะว่าเป็น “ชาเลี้ยงวิทยา” การจัดการขยะด้วยระบบของนวัตกรรมชาเลี้ยงวิทยามีความละเอียดอ่อนในวิถีชีวิตของสังคมและชุมชนอย่างมาก เป็นการจัดการขยะโดยพึ่งพาตนเอง

“แนวคิดสำคัญในการแก้ปัญหาขยะ คือ ต้องมีตลาดรองรับสินค้าที่นำมารีไซเคิล เพื่อให้คนคัดแยกขยะมีรายได้ เช่นทุกวันนี้นำขยะจากเกาะสมุย 30 ตันต่อวันเข้ากรุงเทพมหานคร ทั้งขวด กระจก แบ่ง ถุงพลาสติก สู้อ่างงาน แปรรูปเป็นเชือก แห อวน ส่งไปขายฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย หรือเส้นใย โพลีเอสเตอร์ทำเสื่อนักเรียน เสื่อนักกีฬาบอลโลก ฯลฯ ล่าสุดบริษัทก็พ่ายักษ์ใหญ่ข้ามชาติ เช่น ไนกี้ อาดีดาส อยากให้เรารวบรวมขยะพลาสติกในทะเล มาผลิตเป็นรองเท้ากีฬาจากปกติคู่ละ 1,500 บาท ก็เป็น 4,000 บาท”

WONGPANIT GARBAGE RECYCLE SEPARATION PLANT

Community-Based Business Organization for Sustainable environment protection

以社區為基礎的企業組織可持續環境保護

องค์กรธุรกิจประชาชนสังคมเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

The recycle work was started in 1974. The company with over 40-year legend on environmental protection now located on a premise of 12 rai (19,200 sq.m) with the capital more than 200 million baht.

ปี 1974 เริ่มโรงงานรีไซเคิลขยะ. บริษัท วงษ์พาณิชย์ จำกัด ก่อตั้งโรงงานรีไซเคิลขยะ บนที่ดิน 12 ไร่ (19,200 ตารางเมตร) ด้วยทุนจดทะเบียนกว่า 200 ล้านบาท

โรงงานรีไซเคิลขยะ เริ่มดำเนินงานปี 2517 ตำนาน 40 ปี บนพื้นที่ 12 ไร่ กับมูลค่าการลงทุนในปัจจุบันทั้งสิ้นกว่า 200 ล้านบาท

เครื่องมือสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการจัดการขยะ ดร.สมไทย ย้ำว่า คือ การสื่อสาร ที่ผ่านมาครบครึ่งพหุชาตวรรษใช้เวลากว่า 13 ปี เพื่อจะบอกให้ คนทำความดี มีจิตสาธารณะและลุกขึ้นมาช่วยกันแยกขยะ แต่ไม่มีใครทำ กระทั่งมีการสื่อสารออกไปว่าขยะสร้างรายได้ก็เริ่มมีคนสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน การสื่อสารมีพลาคุณภาพมาก สามารถขับเคลื่อนสังคม ได้เร็ว

ปัจจุบัน บริษัท วงษ์พาณิชย์ จำกัด จัดตั้งสถาบัน รีไซเคิลแห่งแรก ของอาเซียนโดยใช้ชื่อว่า Asean Institute of Recycling หรือ AIR ตั้งอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก เพื่อดำเนินการเรียนการสอนให้กับผู้ประกอบการรีไซเคิล ในอาเซียน โดยมองว่านี่คือเส้นทางลำเลียงเสปิยงบุญ **“ถ้าเมื่อใดธรรมะเป็น อมตะ ขยะก็เป็นทอง”**

“ ถ้าเราฟังวันนี้ มันมีความเป็นไปได้
ที่ประเทศไทยจะปลอดขยะ เพราะว่าความดีมีขนาดได้
ไม่ใช่มีแต่โรคระบาด ถ้าคนรู้ว่าชุมชนทำได้
ตำบลก็ทำได้ เทศบาลนครก็ทำได้ บริษัทก็ทำได้
เรื่องนี้ก็จะระบาดต่อไป ในที่สุดสังคมก็จะเปลี่ยน
จากสังคมอำนาจเป็นสังคมเครือข่ายค้ำชามอง
ไม่มีใครมีอำนาจเหนือใคร ทุกคนมาเชื่อมโยงกัน
ด้วยการเรียนรู้ เป็นสังคมอุดมปัญญา และสังคมอุดมสุข ”

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.ประเวศ วะสี

พว.อำพล จินดาวัฒนะ:

สรุปจากประสบการณ์ของแต่ละพื้นที่ว่า ทุกหน่วยงานมีบทบาทสำคัญในการจัดการขยะ โดยจะเห็นการไม่แยกส่วนกันระหว่างหน่วยงาน แต่ทำงานร่วมกัน และมีวิธีการทำงานที่หลากหลาย หลายองค์กรมีการขยับตัวทำเรื่องนี้อย่างจริงจังแล้ว ซึ่งเห็นบทบาทการทำงานของสื่อที่เข้ามาร่วมขับเคลื่อนกับชุมชนด้วย มีความรู้เกิดขึ้นจากการทำงานตลอดเวลา จึงต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติ เพราะตำรากับการปฏิบัติจริงไม่เหมือนกัน และยังต้องมีการมุ่งมั่นฟันฝ่าในการกระทำ เช่นการทำงานของวงษ์วณิชย์ ซึ่งเป็นเหมือนวิสาหกิจเพื่อสังคม ทำให้เห็นความสำคัญของนวัตกรรมขนาดเล็ก ที่ทำมานานแล้ว ค่อยๆขยาย ต่อยอด ทำโดยมองใหม่ว่าเป็นทรัพย์สินไม่ใช่ขยะ การใช้ธุรกิจเข้ามาช่วยสร้างมูลค่าเพิ่ม และต้องเชื่อมโยงภาคทุนภาคธุรกิจ สุดท้ายแม้ชุมชนข้างล่างต้องทำเอง แต่องค์กรข้างบนทำหน้าที่หนุนเสริม

โดยสรุปแนวทางการขับเคลื่อนงานเพื่อสร้างพลังเรื่องการจัดการขยะโดยชุมชน คือ

1. **M (Mapping)** ค้นหาพื้นที่ชุมชนที่มีการจัดการขยะที่ดีในประเทศไทย เนื่องจากยังไม่มีข้อมูล เพื่อนำมาช่วยทำให้เกิดการมีส่วนร่วม มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขยายสิ่งดีๆให้เกิดขึ้นต่อ
2. **K (Knowledge)** ต้องส่งเสริมให้มีการจัดการความรู้ถอดบทเรียนการปฏิบัติในพื้นที่
3. **S (Support)** หน่วยงานระดับบนควรสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามพื้นที่ เพื่อให้เกิดการขยายผล
4. **S (Social Communication)** ใช้พลังการสื่อสารทางสังคมเข้ามาร่วมด้วย เพื่อการยกระดับการขับเคลื่อนต่อ

ทิศทางการขับเคลื่อน "ยุทธศาสตร์ชุมชนเข้มแข็ง"

สังเคราะห์ประเด็นที่จะพัฒนาเป็นนโยบายสาธารณะสู่การกำหนดทิศทางการขับเคลื่อน "ยุทธศาสตร์ชุมชนเข้มแข็ง" จากกรณีศึกษา

สรุปประเด็นภาคใต้

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ในพื้นที่ / ปัจจัยความสำเร็จ

- ท้องถิ่นมีการจัดการตนเองที่แตกต่างกัน
- ปัญหาขยะขึ้นเนื่องจากภูมิอากาศของภาคใต้ที่มีฝนตกชุก
- จำนวนขยะจำนวนมาก เนื่องจากหลายจังหวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- ปัญหาขยะตกค้างเนื่องจากไม่มีการจัดการที่ดี
- พฤติกรรมการทิ้งขยะที่ไม่ดีของคนในท้องถิ่น
- มีชุดความรู้ไม่เพียงพอในการจัดการขยะทั้งในระดับท้องถิ่นและชุมชน
- ผู้บริหารท้องถิ่นมีผลประโยชน์เรื่องขยะในพื้นที่รวมทั้งไม่มีความจริงจังในการวางนโยบาย และการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการจัดการขยะ
- มีการจัดการที่แตกต่างในแต่ละพื้นที่ในการจัดการขยะทั้งท้องถิ่น
ท้องถิ่น

2. ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบาย

- หนุนเสริมให้มีการจัดการขยะที่ต้นทางโดยชุมชนมีส่วนร่วม เช่น ร้านขยะศูนย์บาท การคัดแยกขยะ recycle เพื่อส่งธนาคารขยะ
- จัดให้มีชุมชนต้นแบบเรื่องการจัดการขยะ เพื่อเป็นต้นแบบให้แก่ชุมชนอื่นๆ
- ให้เวทีจังหวัดเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการจัดการขยะ
- ควรมีการกระจายอำนาจของ อปท.
- บรรจุเรื่องการจัดการขยะในหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน
- มีนโยบายให้ท้องถิ่นรับผิดชอบเรื่องการจัดการขยะอย่างจริงจัง
- จัดทำชุดความรู้เรื่องการจัดการขยะ โดยให้ สจรส. Mapping พื้นที่ต้นแบบและชุดความรู้ เพื่อให้ชุมชนสามารถเลือกไปใช้ตามบริบทของตนเอง รวมทั้งมีการสื่อสารให้ชุมชนรับรู้และนำไปใช้
- จัดให้เป็นประเด็นในสมัชชาระดับจังหวัดและระดับภาคีและนำเสนอประเด็นในงานสร้างสุขภาพใต้ในเดือนสิงหาคม 2562

3. แนวทางการขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายสู่การปฏิรูปชุมชนเข้มแข็ง

- ให้ความรู้และประชาสัมพันธ์เพื่อปรับทัศนคติคนในชุมชนให้มีความคิดเชิงบวกเรื่องขยะ
- ใช้พลังชุมชนผ่านเครื่องมือธรรมนูญการจัดการขยะในพื้นที่สมัชชาพื้นที่และ HIA เพื่อผลักดันให้เทศบาลดำเนินการเรื่องการจัดการขยะ และบรรจุแผนเข้าไปในข้อบัญญัติท้องถิ่น
- ต้องทำแผนท้องถิ่น โดยกระจายอำนาจให้เกิดการจัดการในพื้นที่ ต้องมีกติกา ข้อตกลงร่วมกัน และต้องมีการขับเคลื่อนต่อ

สรุปประเด็นภาคกลาง

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ในพื้นที่ / ปัจจัยความสำเร็จ

บริบทการจัดการขยะภายนอกประเทศ มองถึงประโยชน์ของการจัดการขยะเพื่อนำไปสร้างพลังงานไฟฟ้า เป็นการจัดการแบบไม่มีสารปนเปื้อน มีความปลอดภัย

สำหรับการดำเนินงานในพื้นที่ **ปัจจัยความสำเร็จ** มาจาก

- **การมีความรู้ความเข้าใจ** ความรู้ในการจัดการขยะ ความรู้ด้านเทคโนโลยีจากการอบรมให้ความรู้ต่างๆ
- **จิตสำนึกของชุมชนที่จะทำ** โดยมีกระบวนการสร้างแรงจูงใจ ฟื้นฟูจิตใจ เชื่อมโยงมิติจิตวิญญาณ
- **กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงาน** คือ **ท้องถิ่น บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ทำไปพร้อมกัน**
- **การมีกฎหมายที่รองรับ** เรื่องการจัดการขยะ **การมีมาตรการ/ ข้อตกลง/ความร่วมมือที่ทำร่วมกัน**
- **การมีภาวะผู้นำ** ที่เป็นตัวอย่างที่ดี ที่ทำนาร่องให้ดู ทำให้เห็นรูปธรรมความสำเร็จทาร่วมกับท้องถิ่น
- **มีการบริหารจัดการร่วม** จากทุกภาคส่วน **สร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของร่วม** มีความรักที่จะทำ

- สร้างมูลค่าจากขยะ สร้างให้เป็นนวัตกรรมที่มีมูลค่าได้ เช่น ถู่น้ำยาปรับผ้านุ่มนำไปทำเป็นผลิตภัณฑ์ เมื่อมีรายได้แล้ว มีการนำเงินมาตั้งกองทุนช่วยเหลือคนในชุมชน

2. ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบาย

ระดับชุมชน/ท้องถิ่น

- ต้องรณรงค์การคัดแยกขยะให้ถูกต้อง คัดแยกขยะที่ต้นทาง ลดการใช้ ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่
- ต้องมีการออกมาตรการในการปรับหากทิ้งไม่ถูกที่
- เทศบาล/ท้องถิ่นต้องมีข้อบัญญัติ เน้นการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง
- ทบทวนมาตรการ การคัดแยกขยะที่มีให้เหมาะสม เช่น การคิด จำนวนการคัดแยกขยะ ไม่ใช่ใช้วิธีแบบเหมาจ่าย คิดตามกิโล โดยให้ ชุมชนคัดแยกขยะมาเอง
- เพิ่มหลักสูตรการสอนในโรงเรียนให้เกิดการปฏิบัติ
- สร้างพื้นที่เรียนรู้ต้นแบบในชุมชน เป็นพื้นที่กลางเพื่อการถ่ายทอด เช่น พื้นที่โรงเรียน สร้างแรงจูงใจโดยมีทุนการศึกษา หรือพื้นที่ เรียนรู้อื่นๆ ในชุมชน

ระดับชาติ

- มีกฎระเบียบที่ทำให้ชุมชนทำงานร่วมกันได้
- มีกฎหมายบังคับใช้ในเรื่องการทิ้งขยะ (ตามประเภท ตามกลุ่ม)
- มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์สู่สาธารณะเพื่อสร้างให้เกิดจิตสำนึก
- มีมาตรการระดับเอกชนที่ดำเนินการ คือ ปรับเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้เป็นแบบรีไซเคิลได้ และต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ในฐานะผู้ผลิตสินค้าที่สร้างขยะ

3. แนวทางการขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายสู่การปฏิรูปชุมชนเข้มแข็ง

○ สร้างพื้นที่ต้นแบบ

- ศูนย์การเรียนรู้ การคัดแยกขยะ / สามารถทดลองทำจริง
- ขยายผลสู่ ตลาดจัดการขยะ สร้างมูลค่า / แปรรูปขยะเป็นปุ๋ย
นำไปปลูกผักขายได้ / ขยะเป็นของใช้

○ ธารรงค์ปลูกจิตสำนึก

- โดยฝึกอบรมในสิ่งที่ทำอยู่ เช่น เรื่องเกษตรอินทรีย์ทำเป็นตัวอย่างให้ทำตาม
- เสริมตั้งแต่ในทศวรรษเรือน ให้เชื่อมโยงเรื่องสุขภาพกับทุกเรื่องในชุมชน
- การสร้างข้อตกลงร่วมในชุมชน

- พัฒนาโรงเรียน อบต. ชุมชน ครั้วเรือนต้นแบบ / ดีเด่น
- การสร้างแรงจูงใจ ให้ทุนการศึกษา
- สนับสนุนงบประมาณ
- สร้างความร่วมมือในชุมชน / ประโยชน์ร่วมกัน
  - กองทุนขยะในชุมชน
  - กองทุนสวัสดิการชุมชน
  - บทบาทเอกชนให้ความร่วมมือ

สรุปประเด็นภาคเหนือ

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ในพื้นที่/ปัจจัยความสำเร็จ

- ขยะเปลี่ยนรูปแบบ จากขยะอินทรีย์เป็นขยะพลาสติกในปัจจุบัน ทำให้ย่อยสลายนานขึ้น
- ผู้บริโภคยังไม่ตระหนักถึงปัญหา ชุมชนยังขาดข้อมูลด้านขยะ **บนฐานข้อมูลจริง** จึงจำเป็นต้องสร้างความตระหนักให้ชุมชน รู้เรื่องขยะของตัวเอง โดยชุมชนต้องมีข้อมูลรู้ว่าเขาผลิตขยะมากน้อยแค่ไหน และเมื่อรู้ข้อมูลจะนำไปสู่การหาทางออกด้วยตัวเอง และจะจัดการขยะในชุมชนอย่างไร ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง
- **ยังขาดการสื่อสารที่ดี** ที่จำเป็นต้องสร้างแนวคิดการจัดการขยะว่า ไม่ใช่หน้าที่ของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นของทุกคน
- มีประเด็นร้องเรียนต่อโรงไฟฟ้าขยะ ในเรื่อง - การเลือกพื้นที่ - ขาดการมีส่วนร่วม - ความไม่มั่นใจ/ขาดความเชื่อมั่น - COP (CODE of PRACTICE) - ภาครัฐสร้างประสบการณ์ไม่ดี/มีนโยบายไม่ชัดเจน/มีการแก้ไขปัญหาที่ไม่เบ็ดเสร็จ - ข้อมูลที่ให้ประชาชนไม่ครบถ้วน
- ภาครัฐเก็บเงินจากการขายขยะจากชาวบ้าน ซึ่ง สตง. ให้เหตุผลว่า ผิดระเบียบ จึงทำให้กลุ่มชาวบ้านเกิดการแตกแยก
- มีข้อจำกัดของพื้นที่ มีกฎหมายการใช้พื้นที่ อาทิ การสร้างพื้นที่จัดการขยะในเขตป่าสงวน
- หน่วยงานจัดการขยะไม่เพียงพอ และที่มีอยู่ยังขาดมาตรฐาน
- บริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน มีการจัดการที่ต่างกัน

2. ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบาย

- ในการจัดทำโรงไฟฟ้าขยะ ซึ่งต้องมีการอนุมัติจัดตั้งโรงไฟฟ้า ต้องทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูล บอกได้ว่าการสร้างโรงไฟฟ้า จะส่งผลกระทบต่ออย่างไร มีการใช้เครื่องมือการประเมินผลกระทบ สุขภาพ เพื่อชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน โดยสร้างกลไกเครื่องมือ ให้ได้รับการยอมรับ มีการติดตามตั้งแต่ต้นน้ำ ประเมินผลกระทบ มีกลไกการมีส่วนร่วม
- สร้างจิตสำนึก / สร้างวัฒนธรรม เช่น แม่บ้านคัดแยกขยะ
- ควรมีนโยบาย/ระเบียบที่เอื้อต่อการจัดการขยะโดยชุมชน และมีมาตรการด้านกฎหมาย เช่น - มีการกำหนดบทลงโทษ/ บทบัญญัติให้ชัดเจนเอื้อต่อความเข้มแข็งชุมชน - ควรมีมาตรการ ในทุกระดับรวมทั้งมาตรการรับผิดชอบการจัดการขยะของ ผู้ผลิตขยะ หรือการกำหนดบทบาท ออจ. ในการจัดการขยะ อันตรายที่ชัดเจน เป็นต้น
- ต้องมีหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องการคัดแยกขยะในทุกระดับ การศึกษา และต้องมีระบบจัดการขยะที่ดีในโรงเรียน
- ค้นหาต้นเหตุที่แท้จริงเพื่อแก้ไขปัญหา และชุมชนควรทำข้อมูล ของตัวเองว่ามีการผลิตขยะเท่าไร
- มีการบูรณาการทุกภาคีอย่างแท้จริงเพื่อแก้ไขปัญหา
- สร้างผู้นำต้นแบบ (มีใจ เก่ง และดี) ลูกขึ้นมาเป็นผู้นำ และมีลูกบ้าน ที่มีความรักสามัคคี
- สร้างกระแสการจัดการขยะอย่างยั่งยืน
- มีความชัดเจน/มีรูปแบบการจัดการที่เหมาะสม เน้น-อำนาจ การจัดการโดยชุมชนเอง

3. แนวทางการขับเคลื่อน

- ใช้กติการ่วม มีเป้าหมายร่วม ใช้ธรรมาภิบาลหมู่บ้าน
- ใช้การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน มีเจ้าภาพหลักในการขับเคลื่อน มีเครือข่ายทำงานร่วม
- นำกฎหมายไปใช้ทุกระดับได้จริง
- ใช้สื่อ ใช้งานวิจัย
- เริ่มที่ตนเอง/สร้างค่านิยมรับผิดชอบต่อส่วนรวม/เปลี่ยนความเชื่อ/สร้างปัญญา
- สร้างจิตอาสาหมู่บ้าน/กลุ่มเยาวชนต้นกล้าความดี
- มีการแข่งขัน/การสร้างแรงจูงใจ การให้รางวัล
- มี CODE ในการจัดการขยะในชุมชน
- การจัดเก็บข้อมูลโดยชุมชน
- สร้างธนาคารขยะ

สรุปแนวทางขับเคลื่อนเป็นหลัก 5 ก คือ

- กระแส** สร้างกระแสให้คนมีจิตสำนึก เห็นความสำคัญ เป็นเรื่องที่ต้องทำ “ดาวพิเศษเห็นนะ”
- แกนนำ** สร้างผู้นำที่ดีสร้างแกนนำเยาวชนรุ่นใหม่
- กติกา** สร้างกฎระเบียบร่วมกัน กติกาที่ดีมีการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกัน
- เกื้อกูล** เครือข่ายทุกระดับมีความเกื้อกูลกัน
- ก้าวหน้า** สร้างแรงจูงใจให้คนที่เป็นตัวอย่างที่ดีต้องก้าวหน้าและทำให้ต่อเนื่อง

สรุปประเด็นกรุงเทพมหานคร

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจัยความสำเร็จในพื้นที่

- การมองปัญหาเรื่องขยะให้เป็นเรื่องของตัวเอง
- มีพื้นที่การเรียนรู้เรื่องจัดการขยะ เช่น พื้นที่การจัดการขยะต้นแบบ เขตภาษีเจริญ / มีแหล่งเรียนรู้ เช่น ขยะแปลงร่าง หรือไปเรียนรู้ที่อื่นๆ ให้คนอื่นมาร่วมเรียนรู้และการสร้างเวทีเรียนรู้ เช่น มีเวทีประชาชนอภิปรายเรื่องขยะและสิ่งแวดล้อม หรือการให้ความรู้กับคนในชุมชนเรื่องการจัดการขยะ
- การทำขยะแปลงร่าง คือ การนำขยะที่ไม่เข้ามาแปรรูปเป็นสิ่งของที่ใช้ประโยชน์ได้ เช่น กระเป่า สบู่อ
- วิเคราะห์ปัญหาโดยมองบริบทชุมชน
- การจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง มีการแก้ปัญหาร่วมกันตั้งแต่ระดับครอบครัวสู่พื้นที่และชุมชนในการแยกขยะ จัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง
- มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีการทำงานเป็นทีม (จำนวนไม่น้อยกว่า 10 คน แบ่งเป็นแผนก เช่น แผนกน้ำหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ ขยะแปลงร่าง ขยะ recycle) และสมาชิกภายในชุมชนร่วมกันแก้ปัญหา
- การมีส่วนร่วมมือจากหลายภาคส่วน
- มีการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งระบบ
- ใช้ธรรมนูญชุมชน

2. ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบาย

○ หน่วยงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมระดับเขต จัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดทำงานบูรณาการในระดับเขต ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วม และจะได้คุยเรื่องเดียวกันในเวลาเดียวกัน เช่น กระทรวงทรัพยากร สำนักงานกรุงเทพมหานคร สช. สปสช.

○ ให้กรมอนุรักษ์พลังงานร่วมทำงานกับกรุงเทพมหานครสนับสนุนเรื่องแก๊สชีวภาพ

○ ปรับแก้กฎหมาย พ.ร.บ. ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เอื้อต่อการจัดการขยะ/ปรับแก้กฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการจัดตั้งกองทุนหรือเข้าถึงกองทุนขยะและสิ่งแวดล้อม

○ สวัสดิการจากการจัดเก็บขยะ เช่น ชุมชนที่สามารถจัดการขยะจนกลายเป็น ZERO WASTE ควรได้รับเงินสนับสนุนจากภาครัฐ (กทม.)

○ ภาครัฐจำเป็นต้องลงมาขับเคลื่อนทำงานร่วมกับชุมชน

3. แนวทางการขับเคลื่อน

○ ให้หน่วยงานรัฐทุกภาคส่วนทำงานร่วมกันภาคใต้โครงสร้างคณะกรรมการ มีการทำแผนบูรณาการร่วมกันระดับเขต ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในคณะกรรมการ ร่วมวางแผน รับรู้ ร่วมทำ และติดตามการทำงานด้วย

○ ขยายผลร่วมกับชุมชนอื่น

สรุปประเด็นภาคอีสาน

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ในพื้นที่/ปัจจัยความสำเร็จ

ปัจจัยความสำเร็จ มาจาก

- ความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงาน
- มีการวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกัน และแก้ไขไปด้วยกัน เช่น ปัญหาการเนาเหม็น ของขยะจากถังขยะ มีการทำประชาคม แล้วนำถังขยะออกจากหมู่บ้าน เป็นต้น
- การรณรงค์ให้ความรู้การจัดการและผลกระทบของปัญหาขยะ ทำให้ประชาชนเกิดความตระหนัก
- การมีผู้นำที่มีความเข้มแข็งมีความเข้าใจ และให้ความสำคัญต่อการจัดการขยะ

2. ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบาย

- ขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและบูรณาการ ป้องกัน และแก้ไขปัญหาขยะ
- ขอให้ภาครัฐกำหนดบทลงโทษและบังคับใช้อย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาขยะ
- ขอให้หน่วยงานภาครัฐ ประชาสัมพันธ์ กฎระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องขยะ ให้กับทุกภาคส่วนได้รับรู้ และเกิดการประพฤติและปฏิบัติ

- ขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกกฎหมายควบคุมการนำเข้าขยะอันตราย

- ขอให้ภาคธุรกิจเอกชนเข้ามาบริหารจัดการขยะ เพื่อให้เกิดการแบ่งภารกิจจากหน่วยงานภาครัฐ โดยต้องเป็นภาคธุรกิจที่มีจิตสำนึกและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

- รัฐออกมาตรการลดภาษีให้กับคนที่นำขยะกลับมาใช้อีก

3. แนวทางการขับเคลื่อน

- สร้างกติกาในการคัดแยกขยะต้นทาง

- สร้างพื้นที่ต้นแบบการจัดการขยะ

- จัดตั้งกองทุนขยะ ดูแลตั้งแต่เกิด เจ็บป่วย ตาย ตลอดจนช่วยเหลือเยียวยาคนในตำบล

- สร้างนวัตกรรมจากขยะให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความทันสมัยสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

- รณรงค์ให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะและจัดการขยะ ตลอดจนผลกระทบจากขยะในทุกมิติ เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้

- ทุกภาคส่วนต้องร่วมคิด ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมปฏิบัติการทำงานอย่างจริงจังต่อเนื่อง

- จัดทำหลักสูตรเรื่องขยะในสถาบันการศึกษา

- พัฒนาศักยภาพผู้นำให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถมีบทบาทในการจัดการขยะ

- คิดค้นผลิตภัณฑ์ทดแทนพลาสติกที่ย่อยสลายยาก

- รณรงค์การนำขยะกลับมาใช้ใหม่ โดยมีส่วนลดราคา เช่น นำขวดแก้วมาคืนแล้วได้ส่วนลด

ภาคีสันนิษฐาน
ปฏิรูป ชุมชนเข้มแข็ง

สำนักงานคณะกรรมการ
สุภาพภาพแห่งชาติ

สานใจ สานพลัง
ภาคีสันนิษฐานปฏิรูปสุภาพภาพจะชุมชนเข้มแข็ง
ครั้งที่ 4